

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే

॥ ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

రాజ్ఞో భువి నిపతనం శ్రీరామస్య కృతే విలపనం చ,
కైకేయాకర్తృకనిజాంగస్పర్శస్య రాజ్ఞా నిషేధః కైకేయ్యాః పరిత్యాగశ్చ,
కౌసల్యాయాః సేవకానాం చ సహకారేణ తస్య కౌసల్యభవనే గమనం
తత్రాపి శ్రీరామస్య కృతే తేన దుఃఖస్యైవానుభవకరణం

యావత్ తు నిర్యతస్తస్య రజోరూపమదృశ్యత |
నైవేక్ష్యాకువరస్తావత్ సంజహరాత్మచక్షుషీ || 2.42.1 ||

యావద్ రాజా ప్రియం పుత్రం పశ్యత్యత్యంతధార్మికం |
తావద్ వ్యవర్ధతేవాస్య ధరణ్యాం పుత్రదర్శనే || 2.42.2 ||

న పశ్యతి రజోఽప్యస్య యదా రామస్య భూమిపః |
తదార్తశ్చ నిషణ్ణశ్చ పపాత ధరణీతలే || 2.42.3 ||

తస్య దక్షిణమన్వాగాత్ కౌసల్యా బాహుమంగనా |
పరం చాస్యాన్వగాత్ పార్శ్వం కైకేయా సా సుమధ్యమా || 2.42.4 ||

తాం నయేన చ సంపన్నో ధర్మేణ వినయేన చ |
ఉవాచ రాజా కైకేయాం సమీక్ష్య వ్యథితేంద్రియః || 2.42.5 ||

కైకేయి మామకాంగాని మా స్పృక్షీః పాపనిశ్చయే |
నహి త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛామి న భార్యా న చ బాంధవీ || 2.42.6 ||

యే చ త్వామనుజీవంతి నాహం తేషాం న తే మమ |
కేవలార్థపరాం హి త్వాం త్యక్తధర్మాం త్యజామ్యహం || 2.42.7 ||

అగృష్ణం యచ్ఛ తే పాణిమగ్నిం పర్యణయం చ యత్ |
అనుజానామి తత్ సర్వమస్మిన్ లోకే పరత్ర చ || 2.42.8 ||

భరతశ్చేత్ ప్రతీతః స్యాద్ రాజ్యం ప్రాప్యైతదవ్యయం |
యన్నే స దద్యాత్ పిత్రర్థం మా మాం తద్దత్తమాగమత్ || 2.42.9 ||

అథ రేణుసముద్ధ్వస్తం సముత్థాప్య నరాధిపం |
న్యవర్తత తదా దేవీ కౌసల్యా శోకకర్శితా || 2.42.10 ||

హత్వేవ బ్రాహ్మణం కామాత్ స్పృష్ట్యాగ్నిమివ పాణినా |
అన్వతప్యత ధర్మాత్మా పుత్రం సంచింత్య రాఘవం || 2.42.11 ||

నివృత్త్యైవ నివృత్త్యైవ సీదతో రథవర్త్మసు |
రాజ్ఞో నాతిబభౌ రూపం గ్రస్తస్యాంశుమతో యథా || 2.42.12 ||

విలలాప స దుఃఖార్తః ప్రియం పుత్రమనుస్మరన్ |
నగరాంతమనుప్రాప్తం బుద్ధ్వా పుత్రమథాబ్రవీత్ || 2.42.13 ||

వాహనానాం చ ముఖ్యానాం వహతాం తం మమాత్మజం |
పదాని పథి దృశ్యంతే స మహాత్మా న దృశ్యతే || 2.42.14 ||

యః సుఖేనోపధానేషు శేతే చందనరూషితః |
వీజ్యమానో మహర్హాభిః స్త్రీభిర్మమ సుతోత్తమః || 2.42.15 ||

స నూనం క్వచిదేవాద్య వృక్షమూలముపాశ్రితః |
కాష్ఠం వా యది వాశ్మానముపధాయ శయిష్యతే || 2.42.16 ||

ఉత్థాస్యతి చ మేదిన్యాః కృపణః పాంసుగుంతితః |
వినిఃశ్వసన్ ప్రస్తవణాత్ కరేణానామివర్షభః || 2.42.17 ||

ద్రక్ష్యంతి నూనం పురుషౌ దీర్ఘబాహుం వనేచరాః |
రామముత్థాయ గచ్ఛంతం లోకనాథమనాథవత్ || 2.42.18 ||

సా నూనం జనకస్యేష్టా సుతా సుఖసదోచితా |
కంటకాక్రమణక్లాంతా వనమద్య గమిష్యతి || 2.42.19 ||

అనభిజ్ఞౌ వనానాం సా నూనం భయముపైష్యతి |
శ్వపదానర్దితం శ్రుత్వా గంభీరం రోమహర్షణం || 2.42.20 ||

సకామా భవ కైకేయి విధవా రాజ్యమావస |
నహి తం పురుషవ్యాఘ్రం వినా జీవితుముత్సహే || 2.42.21 ||

ఇత్యేవం విలపన్ రాజా జనౌఘేనాభిసంవృతః |
అపస్నాత ఇవారిష్టం ప్రవివేశ గృహోత్తమం || 2.42.22 ||

శూన్యచత్వరవేశ్మాంతాం సంవృతాపణవేదికాం |
క్లాంతదుర్బలదుఃఖార్తాం నాత్యాకీర్ణమహాపథాం || 2.42.23 ||

తామవేక్ష్య పురీం సర్వాం రామమేవానుచింతయన్ |
విలపన్ ప్రావిశద్ రాజా గృహం సూర్య ఇవాంబుదం || 2.42.24 ||

మహాహ్రదమివాక్షోభ్యం సుపర్ణేన హృతోరగం |
రామేణ రహితం వేశ్మ వైదేహ్యో లక్ష్మణేన చ || 2.42.25 ||

అథ గద్గదశబ్దస్తు విలపన్ వసుధాధిపః |
ఉవాచ మృదు మందార్థం వచనం దీనమస్వరం || 2.42.26 ||

కౌసల్యాయా గృహం శీఘ్రం రామమాతుర్నయంతు మాం |
నహ్యన్యత్ర మమాశ్వాసో హృదయస్య భవిష్యతి || 2.42.27 ||

ఇతి బ్రువంతం రాజానమనయన్ ద్వారదర్శినః |
కౌసల్యాయా గృహం తత్ర న్యవేష్యత వినీతవత్ || 2.42.28 ||

తతస్తత్ర ప్రవిష్టస్య కౌసల్యాయా నివేశనం |
అధిరుహ్యపి శయనం బభూవ లులితం మనః || 2.42.29 ||

పుత్రద్వయవిహీనం చ స్నుషయా చ వివర్జితం |
అపశ్యద్ భవనం రాజా నష్టచంద్రమివాంబరం || 2.42.30 ||

తచ్చ దృష్ట్వా మహారాజో భుజముద్యమ్య వీర్యవాన్ |
ఉచ్చైఃస్వరేణ ప్రాక్రోశద్ధా రామ విజహాసి నౌ || 2.42.31 ||

సుఖితా బత తం కాలం జీవిష్యంతి నరోత్తమాః |
పరిష్వజంతో యే రామం ద్రక్ష్యంతి పునరాగతం || 2.42.32 ||

అథ రాత్ర్యాం ప్రపన్నాయాం కాలరాత్ర్యామివాత్మనః |
అర్ధరాత్రే దశరథః కౌసల్యమిదమబ్రవీత్ || 2.42.33 ||

న త్వాం పశ్యామి కౌసల్యే సాధు మాం పాణినా స్పృశ |
రామం మేఽనుగతా దృష్టిరద్యాపి న నివర్తతే || 2.42.34 ||

తం రామమేవానువిచింతయంతం
సమీక్ష్య దేవీ శయనే నరేంద్రం |
ఉపోపవిశ్యాధికమార్తరూపా
వినిశ్వసంతం విలలాప కృచ్ఛ్రం || 2.42.35 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ద్విచత్వారింశః సర్గః ||